

siones de e.e. cummings hechas al final de la década de los cincuenta por Augusto de Campos, y así también las posteriores, tengan idéntica frescura que las más recientes, sin que aquí la adhesión a lo largo de los años al autor *transcreado* implique necesariamente irregularidad. He ahí una muestra más de la (re)actualidad del pensamiento de

Augusto de Campos, y permitase la concesión a este recurso gráfico, tan del gusto suyo, en honor a él y al propio e.e. cummings.

Xosé Manuel Dasilva

Universidade de Vigo

Facultade de Filoloxía e Traducción

DANTE ALIGHIERI

Divina Comèdia

Traducció de Joan F. Mira. Barcelona: Proa. 2000

Quasi set-cents anys després de la creació del gran poema de Dant Alighieri (presumiblement entre els anys 1307 i 1321), i quan n'han passat quasi sis-cents de l'aparició de la primera traducció catalana, Edicions Proa publica una nova versió en català de la *Commedia* realitzada per Joan F. Mira.

Anteriorment, l'obra havia estat traduïda al català en cinc ocasions: la primera quan tot just tenia un segle de vida (Andreu Febrer, 1429); les altres quatre al llarg del segle xx (Antoni Bulbena i Tusell, 1908; Narcís Verdager i Callís, 1921; Llorenç Balanzó i Pons, 1923-24; i Josep M. de Sagarra, 1947-52). El buit de cinc segles sense traduccions és la conseqüència de l'oblit, generalitzat arreu d'Europa, en què va caure el poema dantesc, mentre que la revifalla de l'últim segle reflecteix la recuperació de l'interès iniciada pels artistes romàntics i continuada, amb molta més intensitat, pels erudits del segle xx. D'aquestes cinc traduccions, només la primera i la darrera han estat reconegudes per la crítica i el públic, i en els últims anys s'han disputat una primacia que els pogués atorgar la condició de traduccions canòniques. Ambdues són fetes en vers i en tercines, seguint de prop la forma de l'original italià; han rebut, però, crítiques de signe diferent, gairebé contrari: la traducció d'Andreu Febrer, una autèntica demostra-

ció de fidelitat en tots sentits, presenta excessius problemes de calcs lingüístics i d'errors mètrics; la de Josep M. de Sagarra, gairebé perfecta en aquest sentit, deixa traspuar la personalitat poètica del traductor fins a tal punt que quasi transforma l'obra del florentí en una autèntica recreació sagariana.

No és sorprenent, doncs, que un apassionat d'aquest clàssic de la literatura europea hagi sentit la necessitat de donar-ne una nova versió, tot i que entre els seus plantejaments inicials —manifestats en el breu pròleg que precedeix la traducció— no figuri explícitament l'exigència de superar els problemes que presentaven aquelles traduccions anteriors. De fet, el que Joan F. Mira es planteja és la necessitat de transmetre de la manera més planera possible els continguts d'una narració, ja que «la *Commedia* [...] no és simplement un gran poema [...] és també —i, per mi, és sobretot— una esplèndida narració, un *viatge* per a descobrir i ordenar el món sencer i la pròpia vida» (p. 7). I és per a comunicar aquest fons temàtic tan important que decideix dur a terme la seva traducció en prosa, ja que, segons ell, «llegir la *Commedia*, ara mateix, com una tirallonga de versos feta de tercines encadenades i més o menys enigmàtiques, és no poder-hi entendre res, o només una aparença» (p. 7), i a més, «traduir-la en tercines rigo-

roses i lligades [...] obliga *necessàriament* a alterar l'original de manera tan abundant i profunda que [...] al final hi ha tanta part del traductor com de l'autor» (p. 8). Tot i així, Mira es veu obligat a admetre que aquesta decisió comporta inevitablement pèrdues no gens menyspreables en relació amb el component poètic de l'obra; però si finalment opta per reproduir la «base mètrica original», l'hendecasil·lab —que correspon a un decasil·lab català, però amb una varietat rítmica molt més àmplia—, no ho fa per l'escrúpul de no desmuntar completament l'edifici formal de la *Commedia*, sinó per acabar de donar aquella sensació «de naturalitat que té —que *tenia*, per als lectors cultes a qui estava destinat— el text italià de Dante» (p. 8), ja que el vers «hi és del tot substancial, i insubstituïble com a forma, gust i color de l'expressió» (p. 8). Això és una realitat que afecta totes les obres escrites en vers al llarg de la història, però de manera molt més evident aquelles que sorgiren de les plomes dels poetes medievals, per als quals els elements de l'obra havien d'harmonitzar-se necessàriament en la creació d'un tot unitari, una unitat que depenia, doncs, de tots els elements en joc, amb les seves peculiaritats i amb les seves combinacions específiques. No li falta raó a Mira quan afirma que «Dante escrivia en vers, perquè havia d'escriure en vers: perquè era «poeta» i perquè llavors les «narracions» es feien en vers» (p. 7). El poeta, doncs, no feia sinó seguir la tradició. Però aleshores caldria preguntar-se per què va decidir organitzar el seu poema en tercines i amb una rima tan peculiar com la de la *Commedia*, factors tots dos que no formaven part de la tradició literària de la qual s'havia nodrit. No eren la tercina i la rima encadenada —més que no pas l'hendecasil·lab—, la seva manera particular d'estructurar la narració? És precisament aquest ritme inescapable, el d'una rima que concatena visions, sentiments i vivències enunciats mitjançant grups de tres proposicions —que corresponen als tres versos de la ter-

cina i, alhora, a la manera característica de procedir del raonament escolàstic—, allò que envolta els versos de la *Commedia* d'una naturalitat que el lector actual, a gairebé set segles de distància, encara és capaç de copsar. I és també aquest ritme, amb la perfecció formal que el fa possible, allò que permet que la narració pugui ser captada com a tal. Una narració de difícil comprensió, és veritat, però en la qual la dificultat no prové tant de la confecció formal del poema com de la complexitat dels continguts, on figuren personatges d'èpoques diferents i de tots els àmbits vitals i socials, fets de la història antiga i contemporània a l'autor, llegendes, creences, referències literàries, raonaments filosòfics... Si els lectors de totes les èpoques —començant pels més propers al moment creatiu inicial— han necessitat comentaris, tant des del punt de vista lingüístic com de l'argumental i referencial, això, sens dubte, no és a causa de l'arquitectura formal del poema. D'altra banda, milers de lectors actuals continuen gaudint de la narració i la poesia d'una *Commedia* en versió original, en l'italià de Dant, que es deixa llegir i entendre més enllà de la simple «aparència». Per què no hauria de ser així també en català? L'esforç que requereix aquesta lectura és, i ha de ser, part integrant del poema, com ho és el vers, i l'estrofa, i la rima, i la música que se'n desprèn.

Per això, tot i que la traducció de Joan F. Mira és força correcta pel que fa als elements narratius —de fet va resseguint perfectament el fil del discurs, i amb la distribució en versos aconsegueix també reproduir les seqüències discursives emmarcades en la mesura de la tercina—, ens sembla que el resultat final, per un desencert inicial de percepció, no correspon ben bé a la intenció de donar una nova versió catalana de «la *Commedia* en vers, com un poema, tal com va ser escrita» (p. 9).

Maribel Andreu Lucas

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació